

Przegląd Prawno-Ekonomiczny

REVIEW OF LAW, BUSINESS & ECONOMICS

kwiecień-maj-czerwiec

Nr 47
(2/2019)

WYDZIAŁ ZAMIEJSCOWY
PRAWA I NAUK
O SPOŁECZEŃSTWIE | **KUL**

WYDAWCA

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II | Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie
w Stalowej Woli

ADRES REDAKCJI

Redakcja „Przeglądu Prawno-Ekonomicznego” | 37-450 Stalowa Wola, ul. Ofiar Katynia 6a |
e-mail: ppe@kul.pl

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

dr Artur Lis – redaktor naczelny (editor-in-chief) | dr David W. Lutz (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | dr Dariusz Żak – zastępcy redaktora naczelnego (associate editors) | dr hab. Grzegorz Wolak – sekretarz redakcji (administrative editor) | dr hab. Piotr T. Nowakowski – redaktor ds. międzynarodowych (international editor) | dr hab. Filip Ciepły, dr Isaac Desta (Holy Cross College w Notre Dame, USA), dr Dorota Tokarska, dr Dominik Tyrawa, dr Timothy Wright (Holy Cross College w Notre Dame, USA) – redaktorzy tematyczni (subject editors) | dr Piotr Pomorski – redaktor statystyczny (statistical editor) | mgr Agnieszka Lis – redaktor językowy polskojęzyczny (Polish-language editor) | mgr Tomasz Deptuła (USA) – redaktor językowy anglojęzyczny (English-language editor) | prof. dr hab. Nikolaï Gołowaty (UKRAINA) – redaktor językowy rosyjskojęzyczny | dr Judyta Przyłuska-Schmitt – redaktor konsultant (consulting editor) | mgr Rafał Podlesny – redaktor techniczny (layout editor)

RADA NAUKOWA

ks. prof. dr hab. Antoni DĘBIŃSKI (Rektor KUL Lublin) | prof. dr hab. Thomas BURZYCKI (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | prof. dr hab. Wiktor CZEPUKO (Ukraina) | dr hab. Leszek CWIKAŁA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Czesław DEPTUŁA (KUL Lublin) | dr hab. Marzena DYJAKOWSKA (KUL Lublin) | abp. prof. dr hab. Andrzej DZIĘGA (Szczecin) | dr hab. Krzysztof GRZEGORCZYK (Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu) | nadkom. dr Dominik HRYSZKIEWICZ (Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie) | prof. dr hab. Aleks JUDASZEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | prof. dr hab. Marian KOZACZKA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Andrzej KUCZUMOW (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Pantelis KYRMIZOGLU (Alexander TEI of Thessaloniki, Greece) | dr hab. Antoni MAGDOŃ (KUL Stalowa Wola) | ks. prof. dr hab. Henryk MISZTAŁ (KUL Lublin) | prof. dr hab. Wojciech NASIEROWSKI (University of New Brunswick) | prof. dr hab. Jurij PACZKOWSKI (Ukraina) | prof. dr hab. Pylyp PYLYPENKO (Ukraina) | prof. dr hab. Anton STASCH (European Academy of Technology & Management, Oedheim Niemcy) | prof. dr hab. Tomasz WIELICKI (California State University, Fresno) | ks. dr hab. Krzysztof WARCHAŁOWSKI (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego)

RECENZENCI ZEWNĘTRZNI

dr hab. Leszek BIELECKI (Wyższa Szkoła Ekonomii, Prawa i Nauk Medycznych w Kielcach) | dr Walentyn GOŁOWCZENKO (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr hab. Mirosław KARPIUK (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr Barbara Lubas (Nadbużańska Szkoła Wyższa w Siemiatyczach) | prof. dr hab. Oleksander MEREŻKO (Ukraina) | dr Kiril MURAWIEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr Łukasz Jerzy PIKULA (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) | ks. dr hab. Tomasz RAKOCZY (Uniwersytet Zielonogórski) | dr hab. Krystyna ROSŁANOWSKA-PLICHCIŃSKA (Wyższa Szkoła Zarządzania i Ekologii w Warszawie) | dr hab. Piotr RYGUŁA (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) | dr hab. Romuald SZEREMIETIEW (Akademia Obrony Narodowej) | prof. dr hab. Jerzy Tomasz SZKUTNIK (Politechnika Częstochowska) | prof. dr hab. Dariusz SZPOPER (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr hab. Andrzej SZYMAŃSKI (Uniwersytet Opolski) | dr Agnieszka OGRODNIK-KALITA (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie)

DRUK I OPRAWA

VOLUMINA.PL DANIEL KRZANOWSKI | ul. Ks. Witolda 7-9, 71-063 Szczecin | tel. 91 812 09 08 |
e-mail: druk@volumina.pl

ISSN 1898-2166 | Nakład 300 egz.

Spis treści

Artykuły

KRZYSZTOF BOKWA, IWO JAROSZ *Zdradziłeś – zapłać? Cywilnoprawne konsekwencje zdrady małżeńskiej i ich współczesna erozja* | 12

MAGDALENA STOPIAK *Relacja między oświadczeniami woli a oświadczeniami wiedzy* | 30

TOMASZ PIOTROWSKI *Prawo do rozpowszechniania wizerunku sportowca* | 43

GABRIELA SACHA *Sztuczna inteligencja a prawo autorskie* | 63

ARKADIUSZ KROKOWSKI *Pośrednie, umowne ograniczenie umocowania prokurenta współnika spółki cywilnej przez umowę spółki skuteczne wobec osób trzecich* | 78

KAROLINA PAŁKA, MAREK STOLORZ *Prosta spółka akcyjna na Słowacji – ogólna charakterystyka i wybrane problemy* | 94

ŁUKASZ CHYLA *Czy wystarczający jest próg wyłączenia prospektu emisyjnego na poziomie 2,5 mln EURO?* | 106

JAROSŁAW KOWALSKI *Wady i zalety postępowań odrębnych na przykładzie postępowania upominawczego i elektronicznego postępowania upominawczego* | 124

ANNA MARIA BARAŃSKA *Skuteczność wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia orzeczenia złożonego przed jego ogłoszeniem* | 136

MATEUSZ KORZENIAK, MATEUSZ SZURMAN *Przestępstwo manipulacji instrumentami finansowymi - analiza jurydyczna na tle regulacji rozporządzenia MAR i dyrektywy MAD II* | 154

KAMIL LEŚNIEWSKI *Słów kilka o instytucji wspólnych zespołów śledczych w przyrządzie polskiej procedury karnej* | 173

KAROL JUSZKA *Czynniki dotyczące podjęcia na nowo umorzonego postępowania przygotowawczego w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych* | 195

KAROLINA PALKA *Przestępstwo zniszczenia i uszkodzenia dziedzictwa archeologicznego w słowackim prawie karnym* | 205

MARLENA STRADOMSKA *Kryptowaluty jako zagrożenie dla systemu jednostki – analiza prawno – psychologiczna* | 222

PAULINA KOWALSKA *Udział radnego w głosowaniu a jego interes prawny* | 234

ANDRZEJ MICHALIK *Prawnopodatkowe konsekwencje udziału kościelnych osób prawnych w rozwijaniu sektora spółdzielni socjalnych osób prawnych* | 250

MAGDALENA MICHALSKA *Miejsce sądownictwa polubownego w polskim porządku konstytucyjnym* | 274

DOMINIK TYRAWA *Autostrada i droga ekspresowa jako obszar quasi specjalny w systemie dróg publicznych* | 291

PIOTR OLEJNICZAK *Problemy praktyczne związane z ustaleniem podmiotu opodatkowania podatkiem od nieruchomości* | 305

TRISTAN SKUPNIEWICZ *Geneza i rozwój standardów emisji spalin pojazdów w Unii Europejskiej* | 319

ŁUKASZ PIKUŁA *Christian Thomasius i koniec tradycji scholastycznej w nauce prawa* | 332

KRZYSZTOF BOKWA *„Baron Cygański” J. Straussa – spojrzenie prawne* | 355

KAROL SKOREK *Krytyka austriackiej szkoły ekonomicznej w ujęciu Oskara Langego* | 380

MARCIN MOLENDĄ, MARTA KRUHLAYĄ *Planowanie zasobów ludzkich w przedsiębiorstwie turystycznym* | 394

Glosa

TOMASZ RAKOCZY *Wykładnia językowa i celowościowa przepisu zawierającego katalog osób, którym przysługuje świadczenie pielęgnacyjne. Glosa do wyroku WSA w Poznaniu z dnia 29 czerwca 2017 r., II SA/Po 307/17 | 407*

SŁAWOMIR ZWOLAK *Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 27 września 2016 r., II OSK 3152/14 | 422*

Tekst źródłowy

ARTUR LIS *O humanitarnym nawracaniu pogan w świetle bulli Honoriusza III | 433*

Contents

Articles

KRZYSZTOF BOKWA, IWO JAROSZ *You betray – you must pay? Civil-law consequences of adultery and the modern erosion thereof* | 12

MAGDALENA STOPIAK *Relation between statements of will and statements of knowledge* | 30

TOMASZ PIOTROWSKI *Right to disseminate the image of an athlete* | 43

GABRIELA SACHA *Copyright and Artificial Intelligence* | 63

ARKADIUSZ KROKOWSKI *The issue of limiting indirectly the scope of powers of procuration in respect of third parties by creating the right to represent the partner in the civil law related partnership agreement* | 78

KAROLINA PALKA, MAREK STOLORZ *Simple joint stock company in Slovakia - general characteristics and selected problems* | 94

ŁUKASZ CHYLA *Is 2.5 million EUR prospectus exemption threshold enough?* | 106

JAROSŁAW KOWALSKI *The advantages and disadvantages of separate proceedings by the case of writ proceedings and electronic writ-of-payment proceedings* | 124

ANNA MARIA BARAŃSKA *Effectiveness of the motion for drawing and providing of the statement of reasons of the verdict submitted before it's announcement* | 136

MATEUSZ KORZENIAK, MATEUSZ SZURMAN *Market manipulation offence – juridical analysis under Market Abuse Regulation and Market Abuse Directive 2* | 154

KAMIL LEŚNIEWSKI *A few words about joint investigation teams from the perspective of Polish criminal procedure* | 173

- KAROL JUSZKA *Factors connected with resume preparatory criminal proceedings in the judgments issued by the Supreme Court and common courts* | 195
- KAROLINA PALKA *The crime of damaging and devaluation of archaeological heritage in Slovak criminal law* | 205
- MARLENA STRADOMSKA *Cryptocurrencies as a threat to the individual's system - legal and psychological analysis* | 222
- PAULINA KOWALSKA *Participation of the councillor in the voting and his legal interest* | 234
- ANDRZEJ MICHALIK *Legal and tax consequences of support church legal person in development of social cooperative movement* | 250
- MAGDALENA MICHALSKA *The position of arbitration in Polish constitutional order* | 274
- DOMINIK TYRAWA *Motorway and expressway as quasi special on public roads* | 291
- PIOTR OLEJNICZAK *Practical problems related to determining the subject of real estate taxation* | 305
- TRISTAN SKUPNIEWICZ *The origin and development of vehicle emissions standards in the European Union* | 319
- ŁUKASZ PIKUŁA *Christian Thomasius and the end of the scholastic tradition in the science of law* | 332
- KRZYSZTOF BOKWA *„The Gypsy Baron” by J. Strauss – a legal view* | 355
- KAROL SKOREK *Criticism of the Austrian school of economics in terms of Oskar Lange* | 380
- MARCIN MOLENDĄ, MARTA KRUHLAYĄ *Human resources planning in a tourist enterprise* | 394

Gloss

TOMASZ RAKOCZY *Linguistic and system interpretation of the legal article including the catalogue of persons entitled to nursing benefit. Gloss to the decision of WSA of Poznan from 29th of June 2017, II SA/Po 307/17* | 407

SŁAWOMIR ZWOLAK *Gloss to the judgment of the Supreme Administrative Court of 27 September 2016, file ref. II OSK 3152/14* | 422

Source text

ARTUR LIS *On the humanitarian conversion of pagans in the boulevard of Honorius III* | 433

Krzysztof Bokwa

„Baron Cygański” J. Straussa – spojrzenie prawne

„The Gypsy Baron” by J. Strauss – a legal view

1. Wstęp

Na truizm zakrawać może twierdzenie, iż prawo przenika wszelkie pola ludzkiej aktywności. Czytelnik zgodzi się też zapewne, że nierozzerwalnie wiąże się ono z domeną sztuki. Pierwszym skojarzeniem będzie tu jednak materia prawa autor-skiego – tymczasem prawo i prawnicy przez wieki bywali nie tylko obrońcami interesów twórców sztuki, ale również jej bohaterami. Liczne wątki prawnicze spotkać można nie tylko w literaturze czy malarstwie, ale również w muzyce, zwłaszcza zaś na jej styku z teatrem – w operze. Związki te były przez jurystów dostrzegane już nieraz, dając asumpt do snucia analogii między tymi dwoma, jakże – zdawać by się mogło – odległymi światami¹. Choć w sferze fabularnej twórcy opery skupiali się początkowo na wątkach mitologicznych, na przestrzeni wieku XVIII coraz częściej, w formie komicznej (*opera buffa*) zaczęli również dotykać tematyki bardziej przyziemnej – nieuchronnie zatem zaczęły się w niej pojawiać wątki prawnicze.

Prawnicy jako bohaterowie pojawiają się więc już u Mozarta² czy Rossiniego, przeważnie jako postaci komiczne, uosabiające stereotypowe wady prawniczych zawodów. Co jednak ciekawsze z punktu widzenia niniejszego opracowania, w fabułach oper (mimo ich częstej symboliczności i naiwności) pojawiają się niekiedy odniesienia do konkretnych kwestii prawnych, związanych choćby

¹ Spośród uczonych polskich na związki prawa i opery wielokrotnie zwracała uwagę m.in. E. Łętowska – w szczególności zob. teje i K. Pawłowskiego *O operze i o prawie*, Warszawa 2014.

² Zob. np. C. Fertonani, *Le Nozze di Wolfgang: About the Meaning of Marriage in Mozart's Operas*, [w:] F. Annunziata, G. Colombo (red.), *Law and Opera*. Springer, Cham, 2018.

z prawem rodzinnym³ czy spadkowym⁴. Takich nawiązań nie brak również w dziełach przynależnych do gatunku młodszego i lżejszego – operetki, której głównymi ośrodkami były w XIX wieku Wiedeń i Paryż, muzyczne stolice ówczesnej Europy.

Podobnie jak twórcy oper, również koryfeusze operetki wiedeńskiej, portretując czasy i środowisko sobie współczesne, nie mogli abstrahować od jego realiów prawnych. Dotyczy to w szczególności Johanna Straussa syna – „Króla Walca”, znanego jednak nie tylko ze swych kompozycji instrumentalnych, ale i dzieł scenicznych, z których największą sławę i do dziś niesłabnące powodzenie zdobyły zwłaszcza „Zemsta Nietoperza”⁵ oraz „Baron Cygański”⁶. Już w pierwszym z tych dzieł, którego akcja dzieje się w realiach wiedeńskich współczesnych kompozytorowi, nieśmiertelniony został adwokat Blind, jakaś i nieskuteczny obrońca sądowy głównego bohatera, Gabriela von Eisensteina. Komentując w popularnym tercecie z pierwszego aktu jego klęskę procesową w procesie o obrazę urzędnika, Eisenstein powtarza, iż „ci nasi adwokaci to są zdrajcy, to są kaci”⁷ (I/2/Eisenstein)⁸. Niniejszy artykuł dotyczyć jednak będzie drugiego z nieśmiertelnych dzieł wiedeńskiego mistrza.

2. „Baron Cygański” – osadzenie w czasie i miejscu

„Baron Cygański” już treścią i charakterem różni się znacząco od frywolnej, karnawałowej „Zemsty nietoperza”. Osadzony został w realiach egzotycznych (z perspektywy Wiednia doby *belle époque*) i już w chwili jego powstania – historycznych. Stanowiąc dzieło komiczne, zarazem jednak niesie w sobie głębsze przesłanie i symbolikę, odnoszącą się do realiów politycznych i społecznych wielonarodowej monarchii austro-węgierskiej. Był też „Baron...” utworem patriotycznym, zwłaszcza w końcowych fragmentach ukazujących walkę zbrojną „za Cesarza i Ojczyznę” jako najwyższą wartość, w dodatku bezpośrednio skutkującą happy endem⁹. Nadto jednak, co szcze-

³ Np. „Wesele Figara” W. A. Mozarta.

⁴ Np. „Gianni Schicchi” Giacomo Pucciniego, zob. M. T. Sanza, *Music and Law: Law in Lyrical Operas. Gianni Schicchi by Giacomo Puccini. The Harmony of the System*, [w:] F. Annunziata, G. Colombo (red.), *Law and Opera*, Cham, 2018.

⁵ *Die Fledermaus*, premiera – Theater an der Wien, 5.04.1874 r.

⁶ *Der Zigeunerbaron*, premiera – Theater an der Wien, 24.10.1885 r.

⁷ Tłum. Juliana Tuwima.

⁸ Odniesienia do libretta tu i w dalszej części artykułu podane wg schematu: akt/scena (odsłona)/postać wypowiadająca daną kwestię.

⁹ A. G. Piotrowska, *Operetka Baron cygański (1885) jako muzyczny dokument pewnej epoki*, *Przegląd Narodowościowy* 2017, nr 7, s. 333 i n.

gólnie interesujące w kontekście niniejszego artykułu – akcja „Barona Cygańskiego” stanowi wielką, wielowątkową intrygę prawną, zahaczającą o wszelkie gałęzie prawa.

Mnogość wątków prawniczych w „Baronie...” dziwi nieco mniej, jeśli spojrzeć na literacki pierwowzór libretta oraz jego autora. Była nim powieść „Saffi”. Jej autor, Mór Jókai (1825-1904), to jeden z czołowych węgierskich powieściopisarzy XIX w. Do dziś uważany za klasyka nad Dunajem, w swojej epoce był on niezwykle popularny w całej Europie – w Anglii porównywano go do Dickensa, zaś miłośniczką jego twórczości miała być nawet brytyjska królowa Wiktoria. Przed zrobieniem kariery pisarskiej ukończył Jókai studia prawnicze i z sukcesami praktykował jako adwokat, zrobił także błyskotliwą karierę polityczną – można założyć, że wywarło to wpływ na treść jego „Saffi”, a przez to – również i na autora libretta, Ignaza Schnitzlera.

Miejscem akcji „Barona Cygańskiego” jest Banat (w ostatnim akcie – również Wiedeń), zaś epoką – lata czterdzieste XVIII w., a zatem początki panowania cesarzowej Marii Teresy. Akcja toczy się więc na obszarze pogranicza – tereny te do XVI w. należały do Królestwa Węgier, następnie opanowali je Turcy osmańscy, spod których jarzma wyzwoliła je zwycięska kampania sławnego pogromcy Turków, księcia Eugeniusza Sabaudzkiego i pokój w Pożarewacu (niem. Passarowitz) z 1718 r.¹⁰ Na zdobytych ziemiach, zniszczonych i wyludnionych, powstała wówczas nowa prowincja imperium Habsburgów. Położona dziś na pograniczu Węgier, Rumunii i Serbii, nosiła pierwotnie nazwę Banatu Temeskiego (*Temescher Banat*), pochodzącą od tytułu namiestnika (ban) oraz nazwy jego siedziby – Temeszwaru, dotąd stolicy tureckiego ejaletu (prowincji). Z czasem w użyciu przyjęła się nazwa skrócona – Banat¹¹.

Był to obszar pogranicza kultur, języków i religii – na wyludnione wojnami pograniczne ziemie napłynęli osadnicy wołoscy (rumuńscy), chorwaccy i węgierscy, a także serbscy uchodźcy z terenów za Dunajem, pozostających pod władzą turecką. Prowadzona przez Habsburgów akcja kolonizacyjna sprowadziła na te tereny również znaczną liczbę Niemców, a nadto Rusinów i Słowaków. Jak na całej Nizinie Węgierskiej, znaczącą grupę ludności stanowili także Cyganie (Romowie)¹², którzy odegrać mieli istotną rolę w fabule „Barona...”. Ta niezwykła mozaika etniczna po części przetrwała aż po dzień dzisiejszy¹³, pomimo katastrof

¹⁰ Zob. C. Ingrao, N. Samardžić, J. Pešalj (red.), *The Peace of Passarowitz, 1718*, West Lafayette 2011.

¹¹ J. Palmowski, *Słownik najnowszej historii świata 1900-2007*, Warszawa 2008, t. I, s. 69; C. Witkowski, *Słownik pojęć historycznych*, Warszawa 2008, s. 29.

¹² Autor postanowił pozostać przy określeniu „Cyganie” pomimo jego zarzucania w czasach współczesnych. Użycie określenia „Romowie” byłoby anachroniczne, a przy tym wprowadzałoby zbyteczne niejasności terminologiczne, zważywszy choćby na brzmienie tytułu omawianego dzieła J. Straussa.

¹³ Zob. *Transylvania and the Banat*, <https://www.wdl.org/en/item/9203/> [dostęp online: 1.03.2019].

XX wieku – wojen światowych, rozczłonkowania Banatu między Rumunię i Jugosławię, a wreszcie – piekła komunizmu.

Banat był również terenem pogranicza z punktu widzenia systemu prawnego. Zarówno w epoce, w jakiej osadzona jest akcja operetki, jak i w czasach Straussa węgierskie prawo prywatne nie było skodyfikowane¹⁴. Sięgając korzeniami wczesnego średniowiecza i początków państwa węgierskiego, zwłaszcza w sferze prywatnego stanowiło ono konglomerat cząstkowych ustaw, prawa zwyczajowego i precedensów, którego rdzeń stanowił spis *Tripartitum* z 1516 r.¹⁵ Co więcej, znaczna część Banatu aż do roku 1873 r. stanowiła część Pogranicza Wojskowego¹⁶, którego ludność, ciesząc się wolnością osobistą, była jednak zobowiązana do służby wojskowej i podlegała odrębnej jurysdykcji.

Niniejszy artykuł stanowić będzie zatem również próbę odpowiedzi na pytanie, na ile przedstawione w nim realia prawne odpowiadają historycznym normom, obowiązującym na obszarze Węgier i Banatu w XVIII wieku. Śledząc fabułę arcydzieła Straussa, autor spróbuje zatem zarówno ukazać problemy prawne w nią wplecione, jak i – zbadać ich powiązanie z faktycznie istniejącymi i obowiązującymi normami prawnymi.

3. Barinkay, Cyganie i intryga małżeńska

Główny bohater, Sándor Barinkay, wraca do Banatu z wygnania dzięki cesarskiej amnestii. Jak dowiaduje się widz, jego ojciec (prawdopodobnie węgierski szlachcic) został wygnany z kraju, jednak nieznanne są szczegóły tego zdarzenia. Młody Barinkay pojawia się zatem w rodzinnych stronach w towarzystwie cesarskiego komisarza, hr. Carnero, który ma oficjalnie wprowadzić go na powrót w posiadanie należnych mu ziem (*intromissio*)¹⁷. Dobra te nie jawią się jednak imponująco

¹⁴ A. Almási, *Ungarisches Privatrecht*, Berlin und Leipzig 1924, s. 4 i n.

¹⁵ Zob. K. Bokwa, *Środkowoeuropejskie common law? Prawo zwyczajowe i sędziowskie w Królestwie Węgier w XIX–XX w.*, *Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ*, nr 1/2018 (41), s. 172–181.

¹⁶ Niem. *Militärgrenze*, utworzony w XVI w. buforowy region graniczny państwa Habsburgów na terenie obecnej Chorwacji i Serbii, pozostający pod zarządem wojskowym i mający służyć obronie przed Turkami. Zob. <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Pogranicze-Wojskowe;3959089.html> [dostęp online: 1.03.2019] oraz P. Fodor, G. David (red.), *Ottomans, Hungarians, and Habsburgs in Central Europe. The Military Confines in the Era of Ottoman Conquest*, 2000.

¹⁷ H. Lück, *Verfassungs- und rechtshistorische Anmerkungen zur Operette „Der Zigeunerbaron“ von Johann Strauß*, [w:] E. Balogh E., M. Homoki Nagy (red.): *Emlékkönyv. Dr. Ruszoly József Egyetemi Tanár 70. Születésnapjára (Acta Universitatis Szegediensis, Acta juridica et politica, Tom LXXIII, Fasc. 1-64)*, Szeged 2010, s. 481.

– w ich skład wchodzi zrujnowany zamek oraz obóz cygański, a wszystko na bagnistym terenie, zaludnionym tylko przez Cyganów. Napotkana Cyganka, wróżka Czipra, rozpoznaje w Barinkayu prawowitego dziedzica tych ziem, co potwierdza feudalny charakter jego własności. Uznać to jednak należy raczej za przejaw nieścisłości historycznej – wskutek pogranicznego położenia i działań wojennych na przełomie XVII i XVIII w. Banat był wyludniony i nie istniały na jego terenie feudalne struktury, znane w pozostałej części Królestwa Węgier, zaś zaludniano go przeważnie wolnymi chłopami (w szczególności pochodzenia niemieckiego).

Intromissio Barinkaya dokonuje się w (co prawda, nierównoczesnej) obecności dwojga świadków – widać tu przejaw rzymskiej zasady *testis unus – testis nullus*, powszechnie obecnej w nowożytnym prawie europejskim¹⁸. Pierwszym z nich jest wspomniana Czipra, która, będąc niepiśmienną, zamiast typowego krzyżyka podpisuje się pentagramem, dając wyraz lekceważenia formalnego aktu, a zarazem – domniemanej magicznej, piekielnej mocy (I/2/Czipra)¹⁹. Drugim świadkiem aktu jest Kálmán Zsupán – zamożny hodowca świń, sąsiad gospodarujący na ziemiach Barinkaya pod jego nieobecność. Jest on typem nuworysza, w czym dostrzec aluzję do realiów bogacącego się (nie zawsze etycznie i często na mało widowiskowych interesach), burżuazyjnego Wiednia czasów Straussa. Choć, podobnie jak Czipra, jest on niepiśmienny, to jednak obrotny, pewny siebie i wysoko ceniący swój status materialny (I/2/Zsupán).

Zrozumiawszy w lot przegraną pozycję w rysującym się sporze z zakresu prawa rzeczowego (potencjalne roszczenie windykacyjne Barinkaya, wsparte obecnością wysokiej rangi urzędnika, miało wszelkie widoki powodzenia), Zsupán postanawia zaangażować w jego rozwiązanie prawo rodzinne. Oferuje Barinkayowi ożenek ze swoją piękną, acz prózną córką, Arseną, zapewne licząc na to, że – jako teść prawowitego właściciela – uniknie w ten sposób usunięcia z zajmowanych gruntów. Zapewne bowiem musiałyby one choć w części zostać przez Barinkaya przeznaczone na wiano, zważywszy na nieposiadanie przez niego żadnego innego majątku²⁰.

Przy tej okazji przedstawione zostają zwyczaje dotyczące zalotów i zaręczyn – Zsupánówna, w orszaku druhen, ukazuje się z twarzą zasłoniętą woalem, Barinkay oficjalnie zostaje przedstawiony jako zalotnik (*Freier*), po czym następuje

¹⁸ Ibidem, s. 481.

¹⁹ - *Ha, seht dies Kreuz! Ein Drudenfuß! - Keine and're Schrift ist mir zu eigen! Hahaha!*

²⁰ Dostrzec tu można nawiązanie do znanej maksymy, przypisywanej węgierskiemu królowi Maciejowi Korwinowi, a odnoszącej się do skutecznej polityki dynastycznej Habsburgów: *Bella gerant alii, tu felix Austria nube!* („Niech inni prowadzą wojny, ty, szczęśliwa Austrio, żeń się!”). Zob. W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, Warszawa 1989, s. 64.

poczęstunek „ciastem ślubnym” (*Hochzeitskuchen*), prawdopodobnie kołaczem (I/8/Zsupán)²¹. Choć sam rytuał zapoznania się potencjalnych narzeczonych to *licentia poetica*, jednakże ukazane w nim zostały elementy autentycznej obyczajowości Europy Środkowej²².

Arsena odmawia jednak poślubienia Barinkaya, gdyż jej wybrankiem sercem jest już lokalny młodzieniec Ottokar – notabene, jak się okaże, dawno zagubiony syn komisarza Carnero (iście operowy zwrot akcji). Nie chcąc się jednak zdradzić, obwieszcza, że poślubi wyłącznie barona. Choć był to najniższy stopień w zachodnioeuropejskiej drabinie tytułów feudalnych, to jednak oznaczał kogoś zdecydowanie wyższego stanem od córki bogatego chłopca (i to hodowcy świń), dla kogo tego rodzaju ożenek byłby niewchodzącym w rachubę mezaliansem. Warto podkreślić, że w tym zakresie autorzy operetki zachowali historyczno-prawną dokładność; oryginalne, niemieckie libretto używa obcego określenia *Baron*, mimo istnienia niemieckojęzycznego odpowiednika (*Freiherr*). Ten drugi oznaczał jednak baronów Świętego Cesarstwa Rzymskiego, w skład którego Królestwo Węgier (pomimo pozostawania pod władzą habsburskich cesarzy) nie wchodziło. Status baronów i ich znaczenie były zresztą na Węgrzech znacznie szerzej rozumiane, niż w Europie zachodniej²³.

Zarazem autorzy operetki sięgnęli po jeden z typowych motywów sztuki europejskiej, dotyczący bezpośrednio materii prawa małżeńskiego, jakim była niezgodność uczuć dzieci z matrymonialnymi planami rodziców²⁴. Ten konflikt, będący wszak gorzką, częstą rzeczywistością dla naszych nie tak jeszcze odległych przodków, w dziele Straussa znajduje jednak zakończenie szczęśliwe dla wszystkich bohaterów.

4. Miłość, skarb i wojna

Rozgoryczonego rekuż Barinkaya nieoczekiwanie spotyka natomiast ciepłe przyjęcie ze strony Cyganów, którzy nie tylko uznają w nim swojego pana (I/12/Czipra), ale i tytułują go „wojewodą”, co jest o tyle trafne historycznie, że pośród Słowian (w tym, co istotne, południowych) i Wołochów tytułem tym obdarzano

²¹ H. Lück, *op. cit.*, s. 482-483.

²² Zwyczaj pieczenia weselnego kołacza i obdzielania nim bliskich przed ślubem przetrwał do dnia dzisiejszego m.in. na Górnym Śląsku.

²³ H. Lück, *op. cit.*, s. 479-480.

²⁴ Wspomnieć tu należy przede wszystkim historię Romea i Julii.

przywódców²⁵; hipotetyczni Cyganie z Banatu rzeczywiście zatem mogli tak nazwać swojego pana feudalnego. Tak oto główny bohater staje się „baronem cygańskim”, co więcej – nawiązuje romans z piękną Cyganką Saffi, córką Czipry.

W skandalicznym jeszcze w dobie stworzenia operetki duecie „Kto ślub nam dał” (*Wer uns getraut*, II/4/Saffi, Barinkay, Chór) kochankowie opiewają wręcz „naturalną” genezę ich relacji; na pytanie zjawiającego się hr. Carnero, kto był świadkiem ich rzekomego ślubu – odpowiadają, że „para bocianów”. Relacja Barinkaya i Saffi była w owych czasach, co oczywiste, nieakceptowalna społecznie i religijnie; również jednak obowiązujące normy prawne nie dawały możliwości zawarcia między nimi związku małżeńskiego. W czasach Marii Teresy na terenie państwa Habsburgów obowiązywał wyznaniowy system osobowego prawa małżeńskiego, na gruncie którego ślub między chrześcijaninem i muzułmanką nie był możliwy. Sytuacja tej nie zmienił *Ehepatent*²⁶ cesarza Józefa II, wprowadzający mieszany system prawa małżeńskiego. W Austrii dopiero od roku 1938, wraz z Anshlussem i częściowym wprowadzeniem niemieckiego prawa cywilnego²⁷, możliwe było zawarcie małżeństwa świeckiego, niezależnego od wyznania nupturientów; na Węgrzech (a więc i w Banacie) taka możliwość pojawiła się przeszło cztery dekady wcześniej²⁸.

Komisarz Carnero, do głębi oburzony skandalem, że cudzołożny mezalians Barinkaya jest nieakceptowalny i bezprawny jako sprzeczny z dobrymi obyczajami (I/13/Carnero)²⁹; grozi, że zostanie osądzony przez „Komisję Dobrych Obyczajów” (*Sittenkommission*), której Carnero jest reprezentantem³⁰. Pod tym nieprecyzyjnym historycznie mianem rozumieć zapewne należy *Keuschheitskommission* („Komisję Obyczajności”), znaną również jako *Keuschheitsgericht*

²⁵ H. Lück, *op. cit.*, s. 479.

²⁶ *Verordnung in Ehesachen, was den bürgerlichen Vertrag (Civilkontrakt) und dessen Folgen betrifft, für die sämmtlichen christlichen Religionsgenossen*, 16.01.1783 r.

²⁷ *Gesetzblatt für das Land Österreich*, 244/1938.

²⁸ Węgierska ustawa nr XXXI z 1894 r.

²⁹ *Die Kleine darf Euch folgen nicht, weil das der Sitte widerspricht!*

³⁰ H. Lück sądzi, że chodzić tu może o dworską komisję (*Hofkommission*) mającą zadbać o odbudowę i zagospodarowanie Banatu, powołaną w 1740 r. (H. Lück, *op. cit.*, s. 482). Choć byłoby to właściwsze historycznie, to jednak nie ma podstaw, by sądzić, że owa komisja zajmowała się występami obyczajowymi. Co więcej, autorom operetki, tworzącym ją półtora wieku później w Wiedniu i na potrzeby sceny wiedeńskiej, prawdopodobnie była znana głośna i utrwalona w kulturze działalność wiedeńskiej *Keuschheitskommission*. Jest natomiast wątpliwe, by czynili odniesienia do dworskiej komisji ds. Banatu, stanowiącej organ pomniejszy i efemeryczny. Treść „Barona...” nie pozwala zresztą nawet na wysunięcie wniosku, by jego autorzy byli na tyle obeznani z prawno-ustrojową historią Banatu, by mogli wiedzieć o jej istnieniu.

байд *Zuchtgericht*³¹. Utworzona przez gorliwą katoliczkę, cesarżową Marię Teresę w 1752 r. (a zatem już po czasach, w których umieszczono akcję „Barona...”), sądziła ona m.in. sławnego Casanovę, który pozostawił o niej wysoce niepoehlebną opinię³². W praktyce, co prawda, Komisja i jej funkcjonariusze (istotnie zwani komisarzami) działała przede wszystkim na obszarze stołecznego Wiednia i jego okolic. Do jej głównych zadań należało zwalczanie prostytucji, ale również cudzołóstwa, dewiacji seksualnych oraz stosunków pomiędzy osobami różnych wyznań.

Powstała w ten sposób trudność częściowo rozwiązuje się, co prawda, w sposób iście baśniowy. Cyganka Czipra wyjawia, że Saffi nie jest jej dzieckiem – w rzeczywistości to córka ostatniego tureckiego paszy³³ na Węgrzech; chodzi tu może o ostatniego gubernatora ejaletu temeskiego. Na dowód powyższego ujawnia ukrywany dotąd dokument – brak jednak szczegółów, co mianowicie jest jego treścią; co więcej, dokument taki musiałby zostać spisany pismem arabskim, w języku osmańskim, co w praktyce zapewne uniemożliwiłoby jego odczytanie przez bohaterów. W każdym razie okazuje się w ten sposób, że związek Barinkaya i Saffi nie jest mezaliansem.

Jak gdyby nie dość było wyżej opisanych komplikacji, autorzy operetki postawili głównych bohaterów przed kolejnym kłopotem prawnym. Oto bowiem Barinkay, z pomocą Saffi i Cyganów odnajduje na terenie ruin zamku swoich przodków skarb – ukryte złoto i kosztowności. Kwestia własności tego rodzaju znalezisk była w XVIII-wiecznej monarchii Habsburgów regulowana na drodze jednostkowych dekrety nadworne (*Hofdekret*), które z kolei opierały się na tradycyjnym, sięgającym średniowiecza ujmowaniu znalezionych skarbów jako własności królewskiej na mocy regale górniczego³⁴. Na analogicznych założeniach oparta była późniejsza regulacja austriackiego kodeksu ABGB³⁵, którego §§ 398-401 zapewniały skarbowi cesarskiemu (*Aerar*) co najmniej ½ wartości znalezionych kosztowności; wszelkie przedmioty o wartości archeologicznej lub artystycznej musiały być przekazywane właściwym instytucjom muzealnym.

³¹ Zob. A. Winkler, *Maria Theresia und das Sechste Gebot*, [w:] *Die Welt der Habsburger*, <http://www.habsburger.net/de/kapitel/maria-theresia-und-das-sechste-gebot> [dostęp online: 1.03.2019 r.].

³² Zob. *Maria Theresia. Zum 300. Geburtstag der mächtigsten Habsburgerin. Begleitende Broschüre zur Ausstellung*, Mattsee 2017, s. 14.

³³ Również „basza”; tytuł przysługujący osmańskim gubernatorom i generałom; zob. „basza”, [w:] W. Doroszewski (red.), *Słownik języka polskiego*, <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/basza;5411793.html> [dostęp online: 1.03.2019 r.].

³⁴ Aczkolwiek funkcjonowała również rzymska zasada o treści przeciwnej – *thesaurus donum fortunae creditur*; H. Lück, *op. cit.*, s. 487.

³⁵ *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*, pozostający w Austrii w mocy do dnia dzisiejszego.

Co jednak oczywiste, tak rygorystyczna regulacja wywarła skutek odwrotny od zamierzonego, zachęcając ludność do ukrywania informacji o znalezionych skarbach³⁶. Wspomniana regulacja kodeksowa nigdy nie obowiązywała jednak w Banacie – uchylił ją dekret nadworny z 15.06.1846 r., zaś ABGB zostało na tych terenach wprowadzone zostało (krótkotrwale) trzy lata później, jako element represji po przegranych narodowym powstaniu węgierskim³⁷.

Na nieszczęście Barinkaya, na miejscu zjawia się komisarz Carnero i kategorycznie żąda wydania znaleziska, działając jako reprezentant skarbu cesarskiego. Wtóruje mu Zsupán i jego świta, żądając ukarania cudzołożnika i (używając języka współczesnego) przestępcy skarbowego. W tej napiętej chwili na scenę akcji „Barona Cygańskiego” w roli *Deus ex machina* wkracza nowa postać – magnat, hrabia Homonay ze swoim pułkiem huzarów, prowadzący werbunek na wojnę w Hiszpanii (II/3/Homonay i Chór)³⁸. Zgodnie z węgierską tradycją, dla przyciągnięcia rekrutów, odbywało się to w atmosferze festynu, podczas którego grała muzyka wykonywano specyficzne tańce, również zwane werbunkami (*verbunkos*)³⁹. Główni bohaterowie płci męskiej włączają się w zabawę, nieświadomi, że zgodnie z prawem zwyczajowym wypicie werbunkowego wina (*Werberwein*) oraz uściśnięcie dłoni dowódcy równoznaczne jest z zaciągnięciem się do wojska⁴⁰; tym sposobem dostarczając również przykładu na prawdziwość zasady *ignorantia iuris nocet*.

W powyższym widać również ślad niesławnej praktyki upijania „kandydatów” na żołnierzy bądź (zwłaszcza) marynarzy, by – zamroczonych – faktami dokonanymi zmuszać do służby. Była ona powszechna w nowożytnej Europie, szczególnie w czasach sprzed zaprowadzenia powszechnej służby wojskowej, jakkolwiek również wśród współczesnych budziła powszechne potępienie i odbierana była jako nadużycie⁴¹.

W zaistniałej sytuacji zdesperowany Barinkay nie tylko jednak zgadza się na daleką wojenną wyprawę, ale dokonuje szlachetnego gestu – ofiarowuje skarb na potrzeby Korony, na poczet wyprawy wojennej. Zjednuje sobie tym hr. Homonaya

³⁶ Zob. K. Bokwa, C.k. Komisja Centralna do Badania i Zachowywania Zabytków Sztuki i Pomników Historycznych – geneza, organizacja i zarys dziejów in: *Węzłowe problemy prawnej ochrony dziedzictwa kulturowego. Tom II*, Kraków 2017.

³⁷ K. Bokwa, *Środkowoeuropejskie...*, s. 175.

³⁸ W okresie, w którym dzieje się akcja operetki, miała w istocie miejsce wojna o sukcesję austriacką, jednak jej walki nie toczyły się Hiszpanii; jest to nieścisłość historyczna, mogąca mieć źródło w pomyleniu tego konfliktu z wojną o sukcesję hiszpańską (1701-1714).

³⁹ <https://ich.unesco.org/en/RL/slovakco-verbunk-recruit-dances-00147>.

⁴⁰ H. Lück, *op. cit.*, s. 484.

⁴¹ Zob. np. J. M. F. Piaggino, *Ehrenrettung oder Ausdeckung der Misshandlungen und Ungerechtigkeiten, begangen von der kurmainzischen Regierung im Jahre 1786*, Mainz 1799, s. 76.

i odsuwa problemy prawne – zarówno dotyczące relacji z Saffi, jak i własności znalezionych kosztowności.

Taki zwrot akcji wiedzie ku jej szczęśliwemu finałowi. W ostatnim, trzecim akcie „Barona...”, którego akcja dzieje się znaczny czas później w stołecznym Wiedniu, przedstawiony jest triumfalny powrót zwycięskich wojsk, a wraz z nimi Barinkaya i Zsupana, opromienionych chwałą bohaterów. Hrabia Homonay obwieszcza, że Barinkaya za zasługi wojenne mianowany został baronem Cesarstwa, co otwiera mu drogę do ożenku z Arseną. Ten jednak wybiera małżeństwo z ukochaną Saffi; nieco anachronicznie zwycięża zatem paradygmat romantyczny, zaś w dalszym ciągu, na rzecz *happy endu*, przemilczane pozostają wyżej opisywane zagadnienia prawa wyznaniowego i małżeńskiego.

5. Zakończenie

Co oczywiste, operetka Straussa nie stanowi (i nigdy stanowić nie miała) źródła poznania prawa. Nie sposób zaprzeczyć twierdzeniu H. Lücka, który w swojej cytowanej wyżej po wielokroć pracy skonstatował, iż nie sposób wskazać konkretnego systemu prawnego, który leżałby u podstaw perypetii bohaterów „Barona Cygańskiego”⁴². Uznać raczej trzeba, że w jego wizji widoczne są wpływy prawniczej edukacji Jókai i wyobrażenia czy stereotypy (szczególnie w przedstawieniu Cyganów) istniejące w umysłach dziewiętnastowiecznych Austriaków, okraszone romantyczną naiwnością. Nie sposób jednak zaprzeczyć, że w pewnych, wskazywanych wyżej aspektach „Baron...” wiernie oddaje prawne realia Węgier (choć niekoniecznie samego Banatu); w większym stopniu jest on jednak alegorią, nawiązującą do czasów współczesnych jego wystawieniu.

Poprzestanie na ocenie rzetelności przedstawienia realiów prawnych byłoby jednak niedostateczne. Prawdziwa wartość obserwacji prawniczych wątków w świecie muzyki tkwi bowiem gdzie indziej, a mianowicie – w podkreśleniu w ten sposób ich ponadczasowości, a zarazem (często niedostrzeganego przez laików) jego ścisłego związku z wszelakimi sferami ludzkiego życia. Gdy zatem „opera podnosi swą kurtynę dla świata prawa i pozwala mu zapuścić się w swój własny, wyjątkowy świat”⁴³, warto skorzystać z możliwości obserwowania tego fascynującego zjawiska.

⁴² H. Lück, *op. cit.*, s. 477-478.

⁴³ M. T. Sanza, *op. cit.*, s. 241; tłum. własne.

Bibliografia

- Almási A., *Ungarisches Privatrecht*, Berlin und Leipzig 1924.
- Bokwa K., C.k. Komisja Centralna do Badania i Zachowywania Zabytków Sztuki i Pomników Historycznych – geneza, organizacja i zarys dziejów in: *Węzłowe problemy prawnej ochrony dziedzictwa kulturowego*. Tom II, Kraków 2017.
- Bokwa K., Środkowoeuropejskie common law? Prawo zwyczajowe i sędziowskie w Królestwie Węgier w XIX–XX w., *Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ*, nr 1/2018 (41).
- Dziazio A., *Monarchia konstytucyjna w Austrii (1867-1914)*. Władza – obywatel – prawo, Kraków 2001.
- Fertonani C., *Le Nozze di Wolfgang: About the Meaning of Marriage in Mozart's Operas*, [in:] Annunziata, G. Colombo (eds), *Law and Opera*. Cham, 2018.
- Kopaliński W., *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, Warszawa 1989.
- Ingrao C., Samardžić N., Pešalj J. (red.), *The Peace of Passarowitz, 1718*, West Lafayette 2011.
- Lück H., *Verfassungs- und rechtshistorische Anmerkungen zur Operette „Der Zigeunerbaron“ von Johann Strauß* in: Balogh E., Homoki Nagy M. (red.): *Emlékkönyv. Dr. Ruszoly József Egyetemi Tanár 70. Születésnapjára*, (Acta Universitatis Szegediensis, Acta juridica et politica, Tom LXXIII, Fasc. 1-64), Szeged 2010.
- Łętowska E., Pawłowski K., *O operze i o prawie*, Warszawa 2014.
- Maria Theresia. *Zum 300. Geburtstag der mächtigsten Habsburgerin*. Begleitende Broschüre zur Ausstellung, Mattsee 2017.
- Mostow J. S., *Iron Butterfly Cio-Cio-San and Japanese Imperialism*, [in:] Wisenthal J. L. (ed.), *A Vision of the Orient: Texts, Intertexts, and Contexts of Madame Butterfly*, Toronto 2006.
- Palmowski J., *Słownik najnowszej historii świata 1900-2007*, Warszawa 2008.
- Piaggino J. M. F., *Ehrenrettung oder Ausdeckung der Misshandlungen und Ungerechtigkeiten, begangen von der kurmainzischen Regierung im Jahre 1786*, Mainz 1799.
- Piotrowska A. G., *Operetka Baron cygański (1885) jako muzyczny dokument pewnej epoki*, *Przegląd Narodowościowy*, 2017, nr 7.
- Sanza M. T., *Music and Law: Law in Lyrical Operas*. Gianni Schicchi by Giacomo Puccini. *The Harmony of the System*, [in:] F. Annunziata, G. Colombo (eds), *Law and Opera*. Springer, Cham, 2018.
- Winkler A., *Maria Theresia und das Sechste Gebot*. In: *Die Welt der Habsburger*, <http://www.habsburger.net/de/kapitel/maria-theresia-und-das-sechste-gebot>.
- Witkowski C., *Słownik pojęć historycznych*, Warszawa 2008.

Summary

Celem autora jest analiza dzieła sztuki, jakim jest operetka „Baron Cygański” Johanna Straussa syna, z punktu widzenia prawnego – w szczególności ze stanowiska historii prawa oraz komparatystyki prawnej. Jest to szczególnie uzasadnione, zważywszy, że różnorodne kwestie prawne grają kluczową rolę w fabule tego dzieła. By je ukazać, opisane zostaje zarówno historyczne tło, w którym dzieło Straussa jest osadzone (osiemnastowieczny Banat), jak i – w kolejności chronologicznej, według fabuły – kolejne zagadnienia prawne, których doświadczają bohaterowie, w tym dotyczące prawa rzeczowego, małżeńskiego i publicznego. Pozwala to na ukazanie sposobu postrzegania prawa w sztuce i kulturze, weryfikując zarazem historyczną dokładność twórców, a przez to – możliwość ewentualnego postrzegania komicznego dzieła scenicznego, jakim jest „Baron Cygański”, jako swoistego źródła poznania prawa.

SŁOWA KLUCZE: historia prawa, opera, Banat, prawo austriackie, prawo węgierskie, Johann Strauss

Summary

The author's aim is to analyse a musical work, namely an operetta „The Gypsy Baron” by Johann Strauss II from the legal point of view, employing particularly legal history and comparatistics. A choice of the subject is justified by multiple, various legal questions, which are vital for the intrigue of Strauss' masterpiece. The author depicts not only subsequent legal questions, arising in the plot (deriving from public, family and private laws), also the historical background of the 18th century Banat. Therefore, analysis of legal matters additionally enables the reader understand the way of perceiving of law in art and culture. The article's aim is also to verify historical and legal accuracy of the authors of „The Gypsy Baron”, which helps answering a question if a stage work like this can be perceived as a source of knowledge about law and legal history.

KEYWORDS: legal history, opera, Banat, Austrian law, Hungarian law, Johann Strauss

Nota o autorze

Mgr Krzysztof Bokwa, absolwent Wydziału Prawa i Administracji UJ, doktorant w Katedrze Powszechnej Historii Prawa tamże (opiekun naukowy: prof. dr hab. Andrzej Dziadzio), aplikant adwokacki trzeciego roku przy Okręgowej Radzie Adwokackiej w Krakowie. Absolwent szkół praw obcych: ukraińskiego, austriackiego i słowackiego na Wydziale Prawa i Administracji UJ, naukowo zajmuje się historią prawa Europy Środkowej (w szczególności austriackim prawem cywilnym w XIX-XX wieku) oraz komparatystyką prawną; afiliacja: Katedra Powszechnej Historii Państwa i Prawa, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Jagielloński, ORCID: 0000-0002-7625-6809.